

BYAVANDRING I SÖDRA HARADS

Av: *Berthel Wiklund, Södra Harads och Inga-Lisa Öhrvall, Harads*

Hembygdsföreningens byavandring 2012 genomfördes den 2 september i Södra Harads. Ett 40-tal av föreningens medlemmar samlades i Byastugan.

Berthel Wiklund berättade om sin hemby och började med att presentera byns fastigheter med hjälp av en tavla, som gjorts av kvinnor från byn, där husen i byn finns representerade.

Byastugan, samlingsplatsen för många av byns aktiviteter, byggdes ursprungligen av Södra Harads Byggnadsförening upp, och stod färdig i april 1929. Det förekom allmänna danser, sammankomster och privata fester där. 1932 köpte Harads missionsförening fastigheten. Byggnaden anpassades för kyrklig verksamhet och den användes förutom till gudstjänster och söndagsskola också till fritidsverksamhet för byns ungdomar. 1996 förvärvades lokalen av Södra Harads Byaförening, som bildats samma år. Byaföreningen har målat och rustat upp lokalen som är en viktig samlingspunkt med många aktiviteter i byn.

Södra Harads är en ”lång” by, c:a 4 km och därför blev ”vandringen” en bilfärd med ett antal stopp längs vägen.

Vi började i sydöstra delen av byn, vars fastigheter har beteckningen Åminne eller Westerby, som det tidigare hette. Där beskrevs området kring mitt föräldrahem och nuvarande bostad. Nästa stopp var mellan Wärjastorp, där bonden Fredrik Olsson bor och verkar, och ”Dunders”, som vi bofasta fortfarande kallar det.

Vid laga skifte 1863 avsattes området som soldatjord och kom att brukas av soldaterna Wärja, Dunder och Blom. Först 1916 genomfördes laga skifte av soldatjorden.

Nästa stopp var på vägen ovan fastigheten Harads 6:8, där Paul och Gun-Mari Magnusson nu bor. I den fastigheten var, i slutet av 1920-talet, en skolsal inrymd för de mindre barnen i byn. Skola för de äldre barnen fanns i den byggnad ovanför affären där nu Lars-Gunnar och Eva Öhman bor. 1930 flyttades all verksamhet dit. Under 1940-talet upphörde skolan i Södra Harads.

Fastigheten efter Magnussons är den vi tidigare kallade ”Blåbandshuset”. Det ägdes av Blåbandsföreningen. Där anordnades föreläsningar och tillställningar och där såg jag min första film ”Barnen från Frostmofjället”, en riktig snyftare. Fastigheten är numera bostadshus.

Alldeles vid byastugan låg ”Albertgården”, som användes av pojkarna i byn för fotbollspel under 40- och 50-talen. På den fanns en extra spelare i form av en stor sten.

Nästa stopp var i ”centrum”. Där finns det tätaste husbeståndet och där låg affären. Den lät Sigurd och Sonja Eriksson bygga 1935-36 även som bostadshus. Tidigare fanns en affär i bagarstugan hos ”Kall i backen”, dvs. hos Elida och Arvid Andersson. Den blev sen en filial till Algon Harlins affär i Harads, innan Sigurd Eriksson köpte den och inrymde den i ett rum hos Fridolf Eriksson. 1967 sålde Sigurd och Sonja affären. Den drevs vidare ytterligare i 10 år och är numer bostadshus och ägs av en tysk familj som valt att bosätta sig i Södra Harads.

I den branta ”Anderströmsbacken” ligger mot älvssidan Anderströms fastighet där byns telefonväxel var inrymd. (Se Glimtarna 2011). Där bodde Erik Johan Anderström som i sin ungdom varit i Amerika några år. Det var stort på den tiden. Det går en historia om att Erik Johan och en kamrat skulle inköpa förnödenheter hos någon lokal handelsman ”over there”. Man skulle bl.a. köpa

ost, men det var stora språksvårigheter, och trots enträgna försök lyckades man inte få tag i den åtrådda osten, varvid Erik Johan uppgivet utbrister på bondska ”Ja kiss me da i aschåle” varvid handelsmannen skiner upp och säger: ”cheese, of course we have cheese”. Sanningshalten i historien är upp till läsaren att bedöma.

Det sista stoppet är vid ”Kall”, som tidigare nämnts. Där kan man se bl.a fastigheterna Ulriks, Janolos, Kall och Larsson, där Martin Larsson hade sin buss- och taxirörelse. Martin körde skolbarnen och när jag gick i ettan, hade han en Nash, kombinerad buss och lastbil. När vädret var fint kunde vi barn som ville få åka på flaket hem från skolan. De äldre barnen fick se efter de yngre och det förlöpte utan intermezzon. Huga vilket liv det skulle ha blivit i våra dagar.

Lite kuriosa om byn.

På 40-talet fanns det 93 barn i skolåldern i byn. Idag finns 8 varav 4 i förskola. Då bodde c:a 180 personer i byn. Idag bor det c:a sextio.

Det finns i dagsläget tre företag i byn. Wårjastorp lantgård, som drivs av Fredrik och Anna-Karin Olsson, Svens maskiner & service som drivs av Sven och Anke Junghans (i gamla affären) samt Robert Edelbro och Camilla Labba som bedriver renskötsel. Tidigare fanns flera idkare inom jordbruk, företaget Haradsstugan, affärsinnehavare, buss- och taxirörelse.

Vid pennan: Berthel Wiklund. Södraharadsbo av födsel och ohejdad vana.

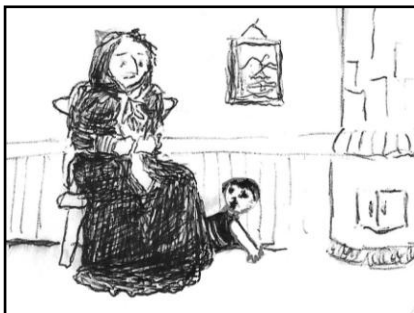
Byabesöket avslutades med medhavt fika och grillning vid byastugan.

oo

KURRAGÖMMA

Av Inge Bäckström, Harads

Det var vinter. Ungarna rasade och lekte kurra- gömma i den stora bondgården.

De gömde sig i diverse skåp, skrubbar, under sängar och soffor, i salen och bakom murar.

Men Lill-Anton kröp in under gammelfarmors långa svarta kjolar, där hon satt och virkade. Alla hittades utom Anton, men när de nästan gett upp kom han fram självmant och sa:

”Hadd åt farmora fisi hadd I åldri funni at me.”